

rült, hogy az irkász elbánt velem”; „Szegények! Ők sohasem jártak nyugati egyetemekre, így nem is hallottak a labirintusokról.”), az olvasó felé történő kiszólásai („Micsoda? – kapja fel a fejét erre az olvasó.”) vagy az írás műveletének a szemléltetése („Ezért kell sürgősen még valamit kitalálni, ami elviszi a hátán ezt a történetet...”; „Vagy vegyünk egy bárót, adjunk neki pénzt, tegyük fel egy lóra, majd adjunk hozzá egy feleséget.”; „Ez most ha-

zugság, csak az elbeszélő akarja összezevarni a jóhiszemű olvasót.”).

Összességében véve a kötet játékos kedvű kísérletnek, a benne többször megjelenő gasztronómiai párhuzam alapján érdekes „főzetnek” bizonyul, amely nemcsak vállalja furcsaságát, hanem elemzi is azt, ezáltal pedig túllépi a csupán izgalmas olvasmányok kategóriáját.

Codău Annamária

METSZÉSVONALAK

Értelmiségi karriertörténetek, kapcsolathálók, írócsoportosulások

■ A tanulmánykötet az értelmiségtörténet témakörébe illeszkedő, kronologikus rendben prezentált írások gazdag választékát nyújtja az érdeklődőknek. A nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszéke által szervezett, életre hívott konferencián, 2013 nyarán elhangzott előadások tanulmányváltozatai láttak benne napvilágot. A konferencia, mint a szerkesztők az előszóban írják, az értelmiségtörténeti kutatás területén „a teljes magyar nyelvterületen hagyományt igyekeznek teremteni”, a szerkesztők szándéka szerint tehát egy konferenciasorozat nyitó rendezvényének tekinthető, és kétévenként követik majd újabbak. Az első konferencia egyik célkitűzése „a lehetséges forráscsoportok számbavétele” volt. A koncentrált kötetben sok évtizede folyó kutatások eredményeinek ismertetésére éppúgy sor kerül, mint új kutatási irányok bemutatására. A témában érintett tudományterületek közötti párbeszéd és a módszertani nyitottság a konferencia szervezőinek és a kötet szerkesztőinek tudatosan vállalt elve.

A tanulmányok témakínálatát finoman átszínezi a vázolt értelmiségi karrierrek egy részének kötődése a Partiumhoz és Erdélyhez. Ugyanakkor több írás a 20. századi Budapest értelmiségi köreiből foglalkozik, egyes tanulmányok pedig tá-

gabb, országos léptékű forrásfeltárássra támaszkodnak.

A tanulmányok általában nem vállalkoznak az időben változó tartalmú 'értelmiségi' fogalom meghatározására. Csak néhány írás tematizálja a fogalom történetét, illetve az 'értelmiségre' vonatkozó kutatások tudománytörténeti helyét, így Kecskeméti Gábor, Demeter Júlia és Gyáni Gábor tanulmányai. A szerkesztők az előszóban hangsúlyozzák, hogy „a magyar értelmiségtörténet kutatása nem fejlődött önálló tudományággá”, és olyan interdiszciplináris vizsgálatoknak kell „az elméleti hátteret, fogalomhasználatot és szükséges terminológiát” kialakítani, amelynekhez az említett nagyváradi konferencia is hozzá kívánt járulni a különböző tudományterületek közötti párbeszéd elősegítésével. A konferencia az értelmiség fogalmának meghatározásában csatlakozott a hazai történetírásnak ahhoz a hagyományához, amelynek alapján a 19. században létrejött „modern, csoportjelölő fogalom előzményei” (Demeter Júlia tanulmánya, 124., Mazsu Jánosra hivatkozva) is az értelmiséghez sorolhatók, ami már a kora újkortól kezdve nagyszámú életpálya alapján teszi lehetővé karrierminták megrajzolását. „Konferenciánk az értelmiségi fogalmát tágan kezelte:” írják a szerkesztők a kötet előszavában,

Szerk. Biró Annamária, Boka László. Partium Kiadó – reciti, Nagyvárad-Bp., 2014. (<http://reciti.hu/014/2362>)

A recenzió az MTA-OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport 19. századi Könyv- és Sajtótörténeti Műhelye kutatási programjának keretében készült.

„ideértette mindazokat, akik történetiségében az olvasás és írás kulturális gyakorlataiból élnek/éltek meg, illetve társadalmi kapcsolataik ezen gyakorlatoknak köszönhetően szerveződtek.” (7–8.)

Kecskeméti Gábor a kora újkori Magyarország tipikus és a tipikustól eltérő értelmiségi pályáit ismertető tanulmánya egy terjedelmes forráscsoport, a külföldi egyetemlátogatások adatainak feldolgozásán alapszik. A szerző a peregrináció kora újkori feltételrendszerének vizsgálása, többek között a célpontjául szolgáló egyetemek ismertetése után a peregrinusok többségére jellemző pályaképeket mutatja be, majd néhány, egyéni indíttatás folytán a szokásostól eltérő irányban induló peregrinusi életpályát ismerteti. Kecskeméti azzal a megállapítással zárja az írást, hogy az atipikusként induló értelmiségi karrierminták a korban „valahogyan mindig visszarendeződnek a tipikus és tömeges életpálya-útvonalakra”, ami az ismertett életutak esetében egyrészt a protestáns egyházak lelkesíti, kántori, tanítói állásainak betöltését, másrészt, a tudományterületeket illetően, a teológia elsőjét jelenti.

A nagy hagyományú hazai peregrinációkutatás forrásainak új, a digitalizálás által lehetővé tett felhasználását mutatja be Maczelka Csaba a peregrinusi emlékkönyvek bejegyzéseinek 2003 óta épített adatbázisára támaszkodó, elsősorban filológiai érdekű tanulmányában. Az albumbejegyzések elemzése John Owen, 16–17. századi walesi költő korabeli ismertségére nézve hozott új meglátásokat, finomítva így azt a képet is, amellyel a kutatás a hazai peregrinusi diákok műveltségéről rendelkezik.

A kötetben a tanulmányok kronologikusan következnek, de a felvetett problémakörök és megközelítésmódok az időrendet átmetsző sokszoros kapcsolódásokat hoznak létre az írások között. Egy-egy életpályára fókuszál Hevesi Andrea, Verók Attila, Hegedűs Béla, Szajbély Mihály és Vallasek Júlia írása. Vallasek Júlia Jékely Zoltán 1944 és 1946 közötti működését vizsgálja a kolozsvári *Világosság* című napilap szerkesztőjeként. A lapban megjelent írásaira és, kisebb részben, családi levelezésekre támaszkodva rajzolja meg a költő szellemi útját, helyét és szűkülő mozgásterét a napilap szerkesztőségében, és mindazokat a külső és belső kényszereket, amelyek szűkebb hazája

elhagyása és a Budapestre való második áttelepülése felé terelték. Hevesi Andrea a 16–17. századi református prédikátor és énekeskönyv-szerkesztő Újfalvi Imre pályáját ismerteti, akinek az útja felekezetének belső viszálykodásai miatt vezetett számkivetettségbe és ínségbe, és munkásságának jelentősége is tudatos elhallgatás nyomán merült feledésbe, egészen 20. századi újrafelfedezéséig. Hegedűs Béla Kalmár György életével ismerteti meg az olvasót. A 18. századi nyelvfilozófus saját ismeretelméleti rendszerének következményeit vitte át a gyakorlatba, alakította önnön életévé, és így vált belőle társadalmi kötöttségektől mentes, különc utazó. Az „érzékelőképesség/érzékenység” fogalma köti össze ezt a 18. századi életpályát Csáth Géza Szajbély Mihály által leírt „kudarcos értelmiségi karriertörténetével”. A fogalom Kalmár György életművében, a 18. századi eszmetörténet kontextusában a világ megismerésének feltételeként, míg Csáth Géza életében, a 19–20. század fordulóján a művészi alkotás feltételeként vált központi jelentőségűvé. Szajbély Mihály az író személyes identitásának alakulását az általa megalkotott szövegek összessége alapján értelmezi. Csáth azonosságtudatának tragédiához vezető kríziseit nemcsak a pszichoanalitikus megfigyelés és a művészi érzékenység ütközésére vezeti vissza, hanem ezt a konfliktust tágabb összefüggésbe helyezi. Niklas Luhmann strukturalista társadalomelméletére támaszkodó értelmezése szerint Csáth Géza tragédiájának oka az a kihívás, amely elé a modernitás állítja a sokoldalúan tehetséges személyiséget, éspedig hogy a társadalom több alrendszeréből egyidejűleg érkező, egymásnak ellentmondó elvárásoknak, „normalitásoknak” megfelelően, ami a személyiség egységének megbomlásához vezet (231–233.). A művészi látásmód és a pszichoanalitikus elemzés ütközése Csáth életében, a művész és az orvos szerepeinek kettőssége tehát csak egy a különböző társadalmi alrendszerekből érkező elvárások, a személyiséget a maguk képére alakító normarendszerek lehetséges konfliktusai közül.

A kisebbségi lét és a kommunista diktatúrák kényszerpályáin mozgó 20. századi magyar költő, a társadalmon-kivüliségbe, nyomorba, öngyilkosságba sodródott értelmiségiek pályaképeinek egyfajta ellenpontja lehet Schmeizel Márton Verók Attila által megrajzolt sikeres életútja.

A szerző a „kulturális emigráció” (56.) példajaként idézi fel az 1679-ben született erdélyi szász tudós pályáját, aki német egyetemeken (főleg Jénában és Hallében) tanított, és Németországban publikált, de tudományos tevékenysége mindig hazájára irányult. A sikeres karrier háttérében ugyanakkor felsejlenek a kevésbé sikeres, csupán korlátozottabb lehetőségekkel, szűkebb hatókörrel biztató pályák, amelyeket Schmeizel tudatosan nem választott akkor, amikor külföldi egyetemjáró éve után nem tért vissza hazájába.

A kora újkori nem nemes literátor értelmiségiek (Újfalvi, Kalmár, Schmeizel) életútjával foglalkozó tanulmányok egyikében sem találkozunk a családdal mint a személy útjait igazgató, anyagi és szellemi háttérrel nyújtó, az egyéni döntéseket befolyásoló intézménnyel. Egészen más a helyzet a széki Teleki grófok nagycsaládjában, amelynek nevelő, karrierformáló működését Egyed Emese elemzi az 1700–1841 közötti időszakra nézve, a fiúgyermek szocializációjára vonatkozó forrásokat a felnőtt életszakasz tényeivel összeolvasva, mind a karrierpálya, a betöltött erdélyi és magyarországi közéleti pozíciók, mind a magánélet, a saját családalapítás, a művelődési igények, a nagycsalád hagyományainak továbbvitele tekintetében. Az egyéni jellemrajzok és a szülő-gyermek kapcsolatok finom elemzése nyomán a tanulmányban a főnemesi nagycsalád mint jól működő szocializációs intézmény és biztos anyagi háttér képe bontakozik ki.

Talán nem véletlen, hogy J. W. Goethe *Vonzások és választások* című regényének címe két tanulmányban is felbukkan. Kecskeméti Gábor a kora újkor tipikus és atipikus hazai értelmiségi pályáit áttekinthető, már hivatkozott tanulmánya a következő megállapítással zárul: „A vonzásoknak és választásoknak ebben az összetett rendszerében vannak olyan elemek is, amelyeket nemigen lehet nem választani.” K. Horváth Zsolt a Kassák Lajos körül szerveződött baloldali művészcsoporthoz, a Munka-kör társadalmi bázisát elemző tanulmányában gondolatmenete egyik vezérfonalává teszi a „vonzások és választások” fogalompárt, illetve az „elektív affinitás” Max Weberre visszamenő szociológiai fogalmát, amely alkalmas annak megragadására, hogyan viszonyulnak az életpályák során meghozott személyes döntések az egyén társadalmi

és kulturális helyzetének meghatározott-ságaihoz. Ez a problémakör a hazai értelmiségtörténeti kutatás számára nagyon aktuális, hiszen – mint azt Gyáni Gábor is érinti a kötetben, *Az alkotó értelmiség társadalmi forrásai* című írásában – az 1990 előtti évtizedekben a kérdést a „szociológiai redukcionizmus” (156.) jegyében kellett rövidre zárni, aminek egyik következménye, hogy „a társadalomtörténet és az esztétikai értékek kérdései iránt érdeklődő tudományterületek szemléletmódja” még ma is nehezen közelíthető egymáshoz. (155.) Erre a közelítésre tesz kísérletet Gyáni, kitérve a jelentős hazai elit- és professzionalizáció-történeti kutatások eredményeinek ismertetésére, és hangsúlyozva a makro- és mikroszintű vizsgálati eljárások ötvözésének szükségességét. Gyáni illusztrációképpen Móricz Zsigmond származásának és pályájának összefüggéseit, az író ezzel kapcsolatos önéletrajzi megszólalásait és a téma szakirodalmi megközelítéseit elemzi.

Mint azt a kötet címe is jelzi, elméleti háttérként több tanulmányban felbukkan a hálózatelmélet és annak fogalomtára. Biró Annamária Hatvany Lajos berlini kapcsolatát vizsgálja, és elemzése nemcsak Hatvanynak a hazai irodalmi életben betöltött szerepével kapcsolatosan hoz új meglátásokat, hanem azt a lehetőséget is felvillantja, hogy ilyen irányú további kutatások, az aktivizmus áramlatának kapcsolati háttérét megvilágítva, a korszak európai eszmétörténetéhez is érdemben hozzátehetnek valamit. „Segíthetnek megérteni azt az európai folyamatot, amelynek során a Berlinben kialakuló aktivizmus teljes mértékben szétfejlődik és egymásnak gyakran ellentmondó konstrukciókban [...] szilárdul meg.” (201, 212.) Balázs Imre József az 1945 és 1948 között Budapesten működött, a szürrealizmus irányában tájékozódó irodalmi-művészeti csoportosulás, az Európai Iskola hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerét elemzi, kitérve a csoport tagjainak értelmiségi szerepmódelljeire is. Keszeg Anna az 1937-ben forgatott *Torockói menyasszony* című film kapcsán az alkotók kapcsolatrendszerének hálózatjellegéről gondolkodik, felvázolva a markánsan eltérő életpályákat, amelyek átmenetileg összefonódtak a film mint kulturális termék közös létrehozásakor. A szerző a hálózatelméletet, illetve annak a tanulmányban tárgyalt témára alkal-

mazható hozadékát egy új, francia, kultúrtörténeti-irodalomszociológiai irányzatra támaszkodva gondolja tovább, amely elmélet a kulturális termékek speciális cselekvéssel jellemezhető (288.) Németh Zoltán a pozsonyi Kaligram Kiadó sikerének történetét elemzi, és a hálózatelmélet által leírt „népszerűségi kapcsolódás” törvénye segítségével (342.) magyarázza a kiadó felfutását, tevékenységének gyors és sokféle ágazó növekedését.

A konferencia egyik több oldalról körüljárt témája volt az írói-költői pályakezdés fogalma. Milbacher Róbert és Szilágyi Zsófia tanulmányaiban a „pályakezdés” mint irodalomtörténeti fogalom válik az elemzett problémává, kimutatva annak konstrukció jellegét, amelynek megalkotásához maguk a művészek is aktívan hozzájárultak a művek keletkezésével egyidejű és utólagos, önreflexív megnyilatkozásaikkal. A pályakezdés hagyományosan alkalmazott fogalmának megkérdőjelezése értelemszerűen az írói életművek szakaszolásának megszokott gyakorlatát egészében is kérdőjele alá vonja.

Számos tanulmányban megjelenik az alkotói szerepértelmezések problémaköre és a szerepértelmezések nyilvánosságbeli megjelenítése, a mű és a személyiség recepciójának tudatos irányítása az alkotók által, valamint ezek továbbélése az irodalomtörténeti feldolgozásokban. Debreczeni Attila és Czibula Katalin írásai Kazinczy Ferencnek és Bessenyei Györgynek az alkalmi költészethez való viszonyát elemzik. Debreczeni a Kazinczy kritikai kiadás munkálatainak tanulságai, míg Czibula Katalin egy Bessenyei-költemény keletkezéstörténetének és színháztörténeti kontextusának pontos rekonstrukciója útján mutatja be azt az alkotói igyekezetet, hogy a létrehozott alkalmi költeményeket magasabb, a társasági-társadalmi elvárások szintje fölé emelkedő művészi, poétikai összefüggésekbe helyezze. Mindkét költő arra törekedett, hogy az alkalmi költő szerepét eltávolítsa magától. Demeter Júlia és Margócsy István az írók szegénységének és magányának, az alkotó munka hiányzó társadalmi honorálásának megjelenítését tárgyalja. Demeter Júlia a 18–19. század fordulójára környékén keletkezett iskoladramák alapján, és Csokonai Vitéz Mihály *Tempefői* című darabjának értelmiségi figuráit elemezve mutatja ki az alkotó értelmiségi társadalmi beágyazottsá-

gának a korra jellemző hiányát. Margócsy István tanulmánya mintegy a folytatását mondja el az írói önértelmezés részévé váló, de a 19. század folyamán az irodalom intézményrendszerének kiépülésével fokozatosan toposszá merevedő kép, a nélkülözhető és saját korában meg nem értett írói portré történetének. A krisztusi szenvedéstörténet analógiájára használt feltámadás-képzetnek feleltethető meg a „nemzeti szempont szerint újjárendezett” (152.) irodalom művelőinek államilag irányított ünneplése a 19. század végén, amikor a szépirodalom a magyar állam önigazoló ideológiájának egyik fő pillérévé vált. Ekkor végre az anyagi megbecsülés álma is valósággá válhatott, köszönhetően annak, hogy az alfabetizáció kiterjedése és az olvasás tömegessé válása megteremtette a megfelelő piacot az irodalmi művek számára.

A hálózatok és kapcsolati hálók tematikáján belül a hivatalos irodalom ellenében a századforduló után fellépő új irodalom nagyváradi műhelye, *A Holnap* című antológia és az azt létrehozó Irodalmi Társaság történetét tárgyalja Boka László tanulmánya, kitérve a „kültagok”, azaz a társasághoz csapódott, komoly írói teljesítménnyel nem rendelkező személyek ellentmondásos szerepére. Egy olyan irodalom sajátos problémáit érinti ezzel a tanulmány, amelynek létformájához már elválaszthatatlanul hozzátartozik az országos hatókörű napi sajtó médianyilvánossága. Ez kapcsolja össze az írást Saly Noémiével, aki a századfordulós Budapest kávéházi világát rajzolja meg, és azt tárgyalja, mi kellett ahhoz, hogy egy kávéház „irodalmi kávéházzá”, írók, újságírók találkozóhelyévé, szerkesztőségek otthonává váljon. Ugyanígy a kor újságíróinak társadalmi helyzetével, szereplehetőségeivel és szerepproblémáival foglalkozik Hajdu Péter írása, egy Bródy Sándor-regény kapcsán.

Nem utolsósorban a forrásadottságok sajátosságai kötik össze azokat a tanulmányokat, amelyek a közelmúlt értelmiség-történetének egy-egy szeletével foglalkoznak. Az élő szerzők esetében a források egy része, az alkotók „levelezései, kiadatlan feljegyzései egyszerűen nem váltak még kutatás tárgyává” (Szilágyi Zsófia, 311.) Ugyanakkor a kutatóknak lehetősége nyílhat a személyes kapcsolatfelvételre, és ebben helyzete erősen eltér azokétól, akik lezárt életműveket vizsgálnak.

Szénási Zoltán Vasadi Péterrel készített interjújára hivatkozhatott (321.) tanulmányában, mely Vasadi pályakezdését elemelve a katolikus költő szereplehetőségeit vizsgálja az 1945 utáni Magyarországon, kitekintve a szerepkör feltételeinek alakulására a hazai nyilvánosságban a 19. század vége óta. Balogh Andrea két Erdélyben született, zsidó származású magyar értelmiségi életútját állítja párhuzamba, a „többszörös kisebbségiség” szempontja és más életpályabeli rokonságok alapján. Míg a szépiró Karácsony Benő 1944-ben meghalt, addig a néprajzkutató Mózes Terézzel Balogh Andreának lehetősége volt „elektronikus beszélgetéseket” folytatni (253.) Bányai Éva a bukaresti Irodalmi Alap működését tárgyaló írásában a történet fontos szereplőivel, az íróknak juttatandó honoráriumokról és segélyekről döntő hivatalnokokkal folytatott telefonbeszélgetésekre hivatkozhatott. A romániai irodalmi intézményrendszerrel foglalkozó tanulmány ugyanakkor a forrásadottságok egy másik sajátosságára is felhívja a figyelmet: a közelmúlt kényes történeti tényeivel kapcsolatos források nehezen kutathatók fel, és sokszor nem válnak kutathatóvá.

Az 1945 utáni időszak történetével foglalkozó írásokon túl a megelőző századok jelenségeit vizsgáló tanulmányokban is felbukkan itt-ott a mára vonatkozó reflexió. Érdekes például Verók Attila felvetése, amelyet Európa nyugati és keleti felének eltérő alpműveltségével kapcsolatban fogalmaz meg. A Kárpát-medencében a tudományos munka specializálódását nehezítő tényezők (könyvpiac fejletlensége, bizonytalan politikai, gazdasági háttér) és az iskolarendszer ennek megfelelő fejlődése, „a hiányos helyi kulturális feltételek” a kora újkorban Verók szerint „paradox módon” hozzájárulhatnak ahhoz, hogy „a régióban élő értelmiségiek kulturális horizontja vagy [...] alpműveltsége sokkal mélyebbnek és szerteágazóbbnak tűnik, mint a nyugat-európai kortársaké” (66–68.), ami feltételezhetően közrejátszott a 18. századi hazai tudósok külföldi sikereiben. Alpműveltségüknek ez a nyugatabbi kortársakétól eltérő szerkezete ugyanis, mint írja, „nyitottabbá és kreatívabbá” tette őket (67.). Verók megjegyzi, hogy „a teljes Kárpát-medence fentebb vázolt kulturális-szellemi adottságai egészen a legutóbbi időkig kitartottak”. (70.) Demeter

Júlia a közép- és kelet-európai értelmiségnek a 19. század során kialakult, a nyugat-európaiától eltérő státusza, a közép- és kelet-európai elkülönülése kapcsán írja (amely a második világháború után is fennmaradt, és amellyel a szocialista „rezsim is számolt”): „napjainkban [...] e különálló szerep lebontásának vagyunk tanúi Magyarországon, társadalmi és intellektuális kontextusban egyaránt”. (123.) Nemcsak ezek az explicit utalások, amelyek a jelen művelődés- és oktatáspolitikáját is érintik, hanem a gondosan szerkesztett kötet egészének kérdésfelvetései nyitottá teszik azt az értelmiségi munka mai feltételei, a jelen értelmiségének problémái irányába.

A konferencia és a kötet, mint azt a szerkesztői előszót idézve már jeleztük, egy tág értelmiségfogalmat alkalmazott, amely nem teszi kritériummá valamifajta értelmiségi öntudat meglétét, nem köti azt valamely végzettséghez, és nem korlátozza az „alkotó értelmiségi” munkát végzőkre, hanem mindazokat az értelmiség körébe tartozóknak tekinti, „akik történetiségében az olvasás és írás kulturális gyakorlataiból élnek/éltek meg, illetve társadalmi kapcsolataik ezen gyakorlatoknak köszönhetően szerveződtek”. (7–8.) Ez a fogalom látszólag probléma nélkül integrálja a politika szféráját, valamint a különböző (pl. állami, egyházi, gazdasági, egyesületi) szervezetek hivatali és szervezői-adminisztratív feladatköreit. Mégis a kötetben megjelent tanulmányok többsége olyan emberek életútjaival foglalkozik, akik, Gyáni Gábor tanulmányának kifejezésével élve, „alkotó értelmiségi”-nek tekinthetők, illetve tevékenységük valamilyen értelemben a nyilvánosságra irányul: írók, újságírók, tudósok, művészek, könyvkiadással foglalkozók, politikusok, papok, prédikátorok. Ennek megfelelően a forráshasználat sem hoz semmi meglepőt, típusukat tekintve a források nem nyúlnak túl az értelmiségi életutak és életművek rekonstrukciójához hagyományosan használtak körén. Így az amúgy gazdag kötetből keveset tudunk meg az értelmiségi fogalom mindenkori hatáiról. Az írni-olvasni tudás kiterjedésével, az adminisztratív feladatkörök megsokszorozódásával az élet minden területén, a 19. század végére, a 20. századra és a jelenre nézve egyre inkább problémássá válik az a meghatározás, amely az „értelmiségi” fogalmát pusztán

„az olvasás és írás kulturális gyakorlataihoz” köti. Remélhetőleg valóban lesz a kezdeményezésnek folytatása, és a további konferenciák hozzájárulnak majd az értelmiségtörténet célkitűzéseinek fogalmi-módszertani tisztázáshoz. Ennek nyomán talán megvilágítják majd, milyen

megközelítésmód teheti történeti forrásaikat, amelyek nagyjából az olvasás és írás kulturális gyakorlatainak köszönhetően léteznek, specifikusan értelmiség-történeti forrásokká.

Bódy-Márkus Rozália

ÉRTELMISÉGI HÁLÓZAT

Intelligens háló...

Fiatal kutatók a Kárpát-medencében

■ Beszédes címet választott a külföldi magyar tehetségek támogatására alapított Collegium Talentum fiatal kutatóinak az írásaiból összeállított könyv szerkesztője, B. Varga Judit a tanulmánykötetük élére. Az *Intelligens háló* – Beretka Sándor újvidéki mechatronikai mérnök tanulmányából átvéve – a címlapra kiemelve többletjelentést nyer: a tatabányai és budapesti kettős székhelyű kollégium vezetőinek azt a törekvését mutatja, hogy a különféle tudományterületeket képviselő határon túli magyar posztgraduális vagy PhD fokozattal rendelkező hallgatók, illetve doktorandusok a közös képzéseik során az interdiszciplináris, például tudománykommunikációs, tárgyalási vagy tudománymarketing ismeretek elsajátítása mellett a friss személyes kapcsolataik révén határokon átvívelő intellektuális hálózatot hozzanak létre. Ily módon a magyar nyelvű tudományosság fenntartását, folytonosságát segíthetik a szomszéd országok magyarulterületein.

Az előszóban Kandikó József elnök is ezt az értelmiségi hálózati szerepet emeli ki. Felidézi, hogy a hallgatók szigorú pályázati és felvételi eljárás sikeres teljesítése révén juthattak ahhoz a kiemelkedő lehetőséghez, amit a Collegium Talentum anyagi és szakmai támogatásként adott számukra. A szakmai támogatás legfontosabb eleme – a már említett közös háromnapos képzési alkalmak mellett – a tutori rendszer. A tutorok kiválasztása elsősorban a felvételt nyert hallgatók döntésén múlik. A Collegium Talentum szakemberei azt ajánlják nekik, hogy ne a doktori témájuk témavezetőjét nevezzék meg,

mert így több tapasztalathoz, kapcsolathoz jutnak. A tutor személyéről a témavezetővel konzultálnak, s a kritérium az, hogy a leendő tanácsadónak tudományos fokozattal és legalább tízéves szakmai múlttal kell rendelkeznie. Az nem kikötés, hogy csak határon túli lehet, érkezhethet az anyaországból is. A jelenlegi tutorok egyharmada magyarországi, a debreceni, a szegedi és a pécsi egyetemekről, az ELTE-ről vagy éppen a PPKE-ről.

Kandikó József a tanulmányok gyűjteményét gyümölcskosárhoz hasonlítja – érdemes tehát szemügyre venni, hogy mennyire érett, színes és gazdag az a termés, amelyet az olvasóknak kínál.

Ha már a címadásnál említettem Beretka Sándor tanulmányát, érdemes a kötettel való ismerkedést ezzel az írással, a kötet egyik legizgalmasabb kutatási összefoglalójával kezdeni. Az elemzés a 21. században az elektromos hálózatokat tervező mérnökök előtt álló feladatokat, kihívásokat veszi számításba. A követelmények közül kiemelten foglalkozik a környezettudatosság és a környezetvédelem szempontjaival. A cél, hogy az a fogyasztó fizessen magasabb árat a felhasznált elektromos áramért, aki csúcsideőben, csúcsterhelésnél használja a rendszert. A megoldást pedig az egyszakos hálózatra kapcsolt valamennyi elem felügyeletét, távirányítását és koordinációját végző Smart Grid rendszer minél hatékonyabb alkalmazásában látja. A szerző szemléletesen és alaposan mutatja be, hogy mekkora informatikai és mérnöki tudáshátteret feltételez egy kétszázézer lakosú város intelligens elektromos hálózatának az